

Komentarz do sprawozdania finansowego ZAIKS za 2015 r.

Sprawozdanie finansowe ZAIKSu za 2015 r. nie przyniosło istotnej poprawy, jeśli chodzi o sposób i przejrzystość raportowania danych finansowych, dotyczących zarządzania opłatami autorskimi. Z jednej strony Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 17 lipca 2014 r. w sprawie sprawozdania w sprawie szczegółowego zakresu rocznego sprawozdania z działalności organizacji zbiorowego zarządzania prawami autorskimi lub prawami pokrewnymi (dalej: Rozporządzenie), wprowadziło szczególne wymagania co do zakresu sprawozdania z działalności OZZ i zamieszczonych w nim informacji, z drugiej jednak strony realizacja tych wymogów nie zawsze jest wykonana w sposób dostateczny.

Jednym z istotnych wymagań informacyjnych, jakie powinny się znaleźć w sprawozdaniu z działalności OZZ jest wskazanie wysokości oraz podstawy prawnej dokonanych przez OZZ potrąceń na cele inne, niż koszty inkasa i repartycji. (rozdz. 4 pkt 3 sprawozdania z działalności). ZAIKS podaje co prawda, że te dodatkowe koszty wniosły 12 744 361,46 zł, ale nie wskazuje podstawy prawnej, upoważniającej o potrącenia tej dodatkowej kwoty. W sprawozdaniu znalazło się stwierdzenie „*Podstawa dokonywania potrąceń na Fundusz Społecznych wynika z art. 2 ust 2 ustawy z dnia 7 kwietnia 1998 r. prawo o stowarzyszeniach oraz z § 54 ust. 2 Statutu Stowarzyszenia*”.

Tymczasem wspomniany art. 2 ust 2 ustawy prawo o stowarzyszeniach stanowi, że „*Stowarzyszenie samodzielnie określa swoje cele, programy działania i struktury organizacyjne oraz uchwała akty wewnętrzne dotyczące jego działalności*” i w żaden sposób nie uzasadnia potrącenia twórcom wskazanej wyżej kwoty ponad 12,7mln zł na cele społeczne. Takiego wyjaśnienia, nie daje również § 54 ust. 1 Statutu. Określa on bowiem jedynie, co stanowi źródło środków pieniężnych ZAIKSu¹, a nie formułuje żadnej normy prawnej, która uprawniałby ZAIKS do pomniejszenia wynagrodzeń twórców o składkę na Fundusz Społeczny.

¹ Źródłem środków pieniężnych Stowarzyszenia są:

- 1) składki oraz opłaty członkowskie;
- 2) **potrącenia na koszty prowadzenia działalności inkasowej, repartycyjnej oraz socjalnej**; § 54 ust 1 i 2 statutu ZAIKSu.

Co więcej- trudno rozstrzygnąć, czy Fundusz Społeczny, którego cele, regulamin i zasady tworzenia nie są znane- stanowi element działalności socjalnej ZAIKS, czy też działalności promocyjnej. Jeśli element działalności socjalnej – to fundusz ten jest dedykowany zapewne nie wszystkim twórcom w imieniu których ZAIKS pobiera opłaty autorskie.

Jeśli jest to natomiast działalność promocyjna – to wskazany § 54 ust. 2 Statutu nie przewiduje gromadzenia przez ZAIKS środków pieniężnych na ten cel.

W sprawozdaniu finansowym za 2015 r. wyszczególniono szereg funduszy stworzonych przez ZAIKS (str.23, str 27 sprawozdania finansowego), ale brak jest wśród nich Funduszu Społecznego. Ze sprawozdania nie wynika, na jaki cel przeznaczone zostały pobrane na ten Fundusz środki pieniężne i jak zostały rozdysponowane.

Dodatkowo – kwota wskazana w sprawozdaniu z działalności (12 744 361,46 zł) różni się od tej samej pozycji podanej w sprawozdaniu finansowym (nota 18 – 12 637 972,84 zł.) o prawie 900 tys. zł. Nie wiadomo, która z podanych wartości jest właściwa.

W 2015 r. tak samo jak we wcześniejszych latach ZAIK nie wyodrębnił w swoich sprawozdaniach finansowych działalności statutowej, prowadzonej na rzecz swoich członków, i działalności ustawowej zarządzania prawami autorskimi na rzecz wszystkich twórców.

Całość kosztów administracyjnych podawana jest w łącznej kwocie 86 622 378,74 zł (str. 30 sprawozdania finansowego) w rozbiciu wyłącznie na:

- działalność biurowo administracyjną, wynoszącą 72,0 mln zł rocznie,
- działalność społeczną, wynoszącą 3,5 mln zł rocznie i
- działalność Domu Pracy Twórczej, wynoszącą 11,2 mln. zł rocznie.

Na podstawie tak prezentowanego sprawozdania nie można określić jakie są rzeczywiste koszty inkasa, związanego z wypłatą opłat autorskich.

Najwyższą pozycję podanych kosztów administracyjnych stanowią wynagrodzenia, na które przeznaczono w 2015 rok ponad 58,6 mln zł. Przy średnim zatrudnieniu wynoszącym 462,87 etatów oznacza to, że średnia miesięczna pensja pracownika ZAIKS kształtuje się na poziomie ponad 10 500 zł i przekracza 2,5krotność średniej krajowej za ten okres².

² Dane GUS przeciętne wynagrodzenia w 2015 r. wyniosło 3899,78zł

W stosunku do ubiegłego roku, przychody ZAIKS z tytułu potrąceń na koszty inkasa wzrosły o 4,37 mln zł i wyniosły łącznie 67 596 824,17 zł. W tym okresie ZAIKS zainkasował łącznie 317,9mln zł opłat autorskich (rozd.3 pkt 11 sprawozdania z działalności), a przekazał na rzecz uprawnionych podmiotów kwotę 326,8 mln zł (rozd.3 pkt 13-15 sprawozdania z działalności). Porównując wartość przekazanego wynagrodzenia (326,8 mln zł) z wartością zatrzymanego inkasa (67,6 mln zł) można ustalić że na każdą wypłaconą artystom złotówkę, ZAIKS zatrzymał dla siebie ponad 20 groszy.

Dla porównania - ZAPA, która wypłaciła w 2015 r. na rzecz twórców 158,20 mln zł (48% kwoty, wypłaconej przez ZAIKS), pobrała koszty inkasa w wysokości 11,0 mln. zł, - tj. 16,3% kosztów pobieranych przez ZAIKS. W efekcie ZAPA obciążała każdą wypłaconą na rzecz twórców złotówkę kwotą mniejszą, niż 7 groszy – czyli prawie 3krotnie niższą, niż czyni to ZAIKS. Jednocześnie należy pamiętać, że czym wyższy poziom działalności, tym niższe powinny być jednostkowe koszty inkasa. Tymczasem – jak widać z przedstawionego powyżej wyliczenia - obserwowane jest odwrotne zjawisko. ZAIKS pomimo znacznie większego rozmiaru działalności ponosi 3krotnie wyższe koszty jednostkowe inkasa, niż działający na mniejszą skalę, inny OZZ.

Podobnie jak w roku ubiegłym, ZAIKS odnotował stratę ze sprzedaży, a niewielki zysk na działalności operacyjnej w wysokości 2,9mln. zł osiągnięty został dzięki *pozostałym przychodom operacyjnym* wynoszącym 7,0 mln. zł., na które składała się w głównej mierze operacja księgową rozwiązania rezerwy na świadczenia pracownicze – 5,6 mln zł oraz otrzymany zwrot kosztów sądowych - 1,5 mln zł.

Bez powyższej pozycji *pozostałych przychodów operacyjnych*, strata na działalności operacyjnej ZAIKSu była by na podobnym, jak w ubiegłym roku poziomie - 4 mln zł.

Kolejnym niepokojącym zjawiskiem uwidocznionym w sprawozdaniu finansowym ZAIKS za 2015 r. jest zmniejszenie kapitałów własnych z 406,8 mln zł na dzień 1 stycznia 2015 r do 370,3 mln zł na dzień 31 grudnia 2015 r. Zjawisko to jest związane z rozliczeniem strat poniesionych w poprzednich okresach sprawozdawczych. Największy wpływ na zmniejszenie kapitałów własnych w 2015 r. miała rezerwa w wysokości 34,5 mln zł utworzona na zobowiązania publiczno-prawne w ramach korekty błędów podstawowych sprawozdania finansowego z lat ubiegłych. (poz. 7.4 Zestawienie Zmian w Funduszu Własnym). Dodatkowy zysk, jaki mógłby powstać w ZAIKS w związku z otrzymanym zwrotem podatku VAT za 2004 r. w wysokości ponad 9,7 mln zł (i rozwiązana w związku z tym rezerwą) - został skonsumowany na utworzenie nowej rezerwy na świadczenia

emerytalne i wynagrodzenia pracownicze, nieujęte w sprawozdaniach finansowych za poprzednie lata (poz. 7.4 Zestawienie Zmian w Funduszu Własnym).

Roczny zysk w wysokości 26 236 131,91 zł osiągnięty przez ZAIKS w 2015 r. pochodzi w całości z inwestycji finansowych: odsetek od lokat (12,8 mln. zł), zysku ze zbycia inwestycji finansowych (0,99 mln zł), aktualizacji wyceny posiadanych funduszy inwestycyjnych (7,5 mln zł) oraz dodatnich różnic kursowych (2,1 mln zł).

Źródłem tych zysków są środki finansowe pochodzące z nieprzekazanych wynagrodzeń twórców i skumulowanych zysków finansowych z lat ubiegłych. Jak wynika ze sprawozdania z działalności (rozdz.4 pkt 4) tylko część wypracowanych w ten sposób przychodów finansowych trafia ponownie do repartycji, a pozostała reszta zasila Fundusz Popierania Twórczości i Fundusz Antypiracki.

W innych OZZ (ZAPA) stosowana jest praktyka przeznaczania całości przychodów finansowych na pokrycie kosztów bieżącej działalności, dzięki czemu możliwe jest potrącanie niższych kwot inkasa, niż stosuje to ZAIKS.

Znaczna część kapitału własnego ZAIKS (317,9 mln zł) pochodzi także z odpisów z podziału wyniku finansowego (nota 10 sprawozdania finansowego), którego źródłem na przestrzeni ostatnich lat były przychody finansowe.

Na dzień 31 grudnia 2015 r. w dyspozycji ZAIKS pozostawały środki pieniężne w wysokości ponad 1 mld zł. Tak wysoki stan środków pieniężnych utrzymuje się niezmiennie co najmniej od 2010 r. Kwota 637, 7 mln zł jest zobowiązaniem względem innych podmiotów, w tym 595,6 mln zł stanowią nieprzekazane opłaty i honoraria z tytułu praw autorskich (nota 16 sprawozdania finansowego). Zgromadzony przez ZAIKS „zapas” gotówki wystarczył by na 3,5 roku wypłat, dokonywanych na rzecz twórców.

Odrębnego omówienia wymaga odnotowany spadek należności, przysługujących ZAIKS z tytułu udostępniania prawa autorskich. Na koniec 2014 r. wynosiły one 41,8 mln. zł i na koniec 2015 r. spadły do 5,5 mln zł. Zjawisko to można by uznać za pozytywne, jak efekt skutecznej windykacji wierzytelności, gdyby nie fakt, że zmniejszenie stanu należności związane jest modyfikacją w 2015 r. sposobu prezentacji niezapłaconych należności od licencjobiorców. Wartości 5, 5 mln. zł należności, zaprezentowanych w 2015 r. odpowiada 7,7 mln zł w 2014 r., prezentowanej w u bieżącym roku jako 41,8 mln zł.

Jednocześnie- zaprezentowane obecnie dane za 2014 r., wykazują łączną kwotę należności w wysokości 20,0 mln zł, podczas gdy w sprawozdaniu za 2014 r. pozycja ta wynosiła 44,0 mln. zł (nota 14 sprawozdania finansowego za 2015r.). W sprawozdaniu nie wyjaśniono, w jaki sposób rozliczona została brakująca obecnie wartość 24 mln zł.

Podobnie jak w ubiegłych latach ZAIKS inwestuje nadwyżki finansowe w fundusze inwestycyjne. W 2015 roku odnotowano stratę (13,2 tys. zł) z tytułu aktualizacji wartości tych inwestycji,. Choć w stosunku do środków finansowych jakimi dysponuje ZAIKS wykazana strata jest niewielka, to jednak potwierdza obawy, że inwestycje te nie są w pełni bezpieczne i wiążą się z ryzykiem finansowym. Podobnie jak w ubiegłym roku pojawia się także pytanie, czy lokowanie w fundusze inwestycyjne jest wystarczająco bezpieczną formą inwestowania środków pieniężnych, pochodzących z wynagrodzeń twórców i czy przechowywane w ten sposób środki są one wystarczająco płynne.

Na zakończenie należy wskazać na niekompletność dokumentacji sprawozdawczej, przedstawionej przez ZAIKS za 2015 rok. Ustawa o prawach autorskich nakazuje, aby organizacje zbiorowego zarządzania publikowały na swoich stronach internetowych sprawozdania finansowe wraz z opinią i raportem biegłego rewidenta (art.104 ust 3⁴ ustawy). Tymczasem do opublikowanego sprawozdania finansowego za 2015 r. ZAIKS dołączył wyłącznie opinię biegłego rewidenta, a nie przedstawił raportu z badania. Dokument ten powinien zostać ujawniony na stronach internetowych Stowarzyszenia.

dr n.ek. Agnieszka Zasikowska